

דברים שנאמרו בכנס לכבוד הרב יעקב אריאל שליט"א

קרוב לעשרים וארבע שנים שאני זוכה לחסות תחת כנפיו של מורנו ורבנו הרב יעקב אריאל שליט"א, וככל שזכרוני מגיע, הרב מעולם לא ביקש ממני בקשה אישית. פעמים ספורות הוא ביקש בקשה ציבורית, וגם במקרים הללו היו אלה עניינים נצרכים ביותר. אולם ברצוני לספר על הבקשה היחידה שאני כן זוכר: כאשר הקמנו את אינטרנט רימון, שאלנו את הרב שאלות שונות העולות על הפרק. באותה הזדמנות הוא פנה אלינו בבקשה יוצאת דופן – הוא רצה להיות הלקוח הראשון... ואכן, כשהסתיימה תקופת ההרצה ויצאנו לציבור עם השירות החדש, הרב היה הלקוח הראשון של אינטרנט רימון על פי בקשתו. ולא זו בלבד, אלא שהנושא בער וממשיך לבעור בקרבו עד שמרגלא בפומיה, בייחוד לקראת ימים נוראים, ביטוי שחידש: 'גמר חסימה טובה'. במקומות כאלה ואחרים, בשיחה שלפני התקיעות הרב דיבר על נושא האינטרנט המסונן. עד כדי כך. בישיבה מתבדחים דרך צחות שאני אחראי על לימוד התורה, ורבנו אחראי על ביטול התורה. מה פירוש? כדי ללמד תורה לא צריך להיות גדול הדור. כל אחד יכול ללמד, כמובן בהנחה שיש לו מה ללמד. אבל בשביל לבטל את הלימוד בישיבה צריך שיקול דעת ציבורי, עמוק ורציני, ובשיקולים הללו הכול מסור בידי רבנו. פעמים רבות, אפילו בזמן של מאבק על ארץ ישראל, רבנו היה בספקות. בדרך כלל היו בני התשחורת הרבה יותר להוטים לצאת, אך הרב ריסן את רצונם ללכת ולהפגין. מעולם לא היה בו להט לעזוב את הישיבה, לבטל את בית המדרש וללכת, וזאת אף שרבו, הרב צבי יהודה זצ"ל, כן בער בעניין זה. אבל רבנו הרב אריאל אמר כמה וכמה פעמים: "הייתי אצל הרב צבי יהודה כשהוא עוד היה 'רב', לפני שנהיה 'רבי', ואני שייך לרב צבי יהודה הזה". וממילא בתור רב יש כאן מקום לדון לכאן ולכאן, ולכן הוא היה מתון יותר בענייני ביטול התורה אפילו בזמן מאבק על הארץ. אכן, גם רבנו הרב צבי יהודה זצ"ל היה מחלק בין הישיבה, שלרוב לא זזה ממקומה, לבין תלמידים שיצאו כפרטים, אך את הבעירה בעניין ארץ ישראל הוא הבעיר בעצמו.

ובכל זאת, גם כאן מצאנו יוצאים מן הכלל. לפני שנים רבות, כשחתמו על 'הסכם המאחזים' בחוות מעון, רבים הלכו להיאבק ולהיצמד שם לאדמת הארץ. התלמידים באו לשאול אותי אם אפשר להשתתף בהפגנות, והפניתי אותם לרב אריאל. הוא ענה להם תשובה שלילית, אבל התלמידים – בער בהם העניין, ואחד מהם, שעד היום קרוב מאוד לרב – הזמין אוטובוס וקרא לחבר'ה. האוטובוס חנה מול הישיבה, ובדיוק כאשר התלמידים התחילו לעלות, הרב עבר שם בדרכו לשיעור בבר אילן. ראיתי את התלמיד

השובב שהזמין את האוטובוס ואמרתי לו לגשת לרב. הרב אמר לו: "אני עם זקן לבן, אתם עם זקן שחור; אני מילאתי את תפקידי ואתם את תפקידכם. יישר כוח". אי אפשר גם לשכוח שהרב עודד ותמך בכל כוחותיו במאבק נגד העקירה מגוש קטיף, וכבר דרשו עליו שהוא רשכבה"ג - רבם של כל בני הגוש, אבל כל זה בדרך מתונה יחסית לבני התשחורת.

א. המאבק על שמירת השבת

לעומת שני העניינים הללו שרבנו השתתף בהם אך תמך ולא הוביל, עודד ולא הנהיג, אני מבקש להזכיר מאבק אחר שרבנו נלחם עליו בחירוף נפש, הוביל, הנהיג והבעיר. רבנו הרב צבי יהודה זצ"ל התנגד בתוקף שהתלמידים ילכו להפגנות של שבת שהיו מצויות באותם ימים בירושלים. הוא אמר שזה חילול ה' - אני מניח שזה קשור מאוד לסגנון ההפגנות - ולא רצה שיגיעו לשם.

אבל כאן יש פרט שרבים אינם מכירים, והוא שרבנו הרב אריאל ארגן בעצמו הפגנה למען השבת ברמת גן. זה היה כאשר החלו להיפתח החנויות 24/7, סביב השעון, וגם בשבת. אף שהופעלו עליו לחצים עזים, כולל מצד ראש העיר ונכבדים אחרים, הרב עמד כמו חומה בצורה, וכל הישיבה והרבה מבעלי הבתים בעיר באו להפגנה שהרב הוביל למען השבת. כך פגשנו אותו כל השנים - כשנוגעים בהלכות שבת, הרב בוער באש. כולם רדומים והוא מעיר אותם. לא ממתן, לא מרגיע - אדרבה, הוא המעורר, הוא המוביל, וגם יוצא לרחובה של עיר ושובר את הכלים. הרבה שנים נתתי את ליבי להדרכה הזו שהייתה כמעט הפוכה מזו של הרב צבי יהודה זצ"ל, ונראה לי שנמצא כאן עומק גדול.

כל תורתו של מרן הרב זצ"ל דיברה על השיבה הביתה, לארץ ישראל, ועל הקמת האומה שהולכת ונולדת מחדש בארצה. לכן אצל הרב צבי יהודה זצ"ל המאבק על ארץ ישראל היה בעצם דמו ובשרו יותר מכל נושא אחר. ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות, וכשאנחנו נמצאים בחוץ לארץ, כל המצוות הן רק בגדר של 'הציבי לך ציונים'¹. רק כאן בארץ שורה השכינה באמת, ואמרו רבותינו ש'כל הדר בארץ ישראל כאילו יש לו א-לוה'². וכשהעם האלוקי יתפתח ויפרח ויתיישב בכל מרחבי ארצנו, הגאולה תצעד את צעדיה עוד הלאה.

גם הפריצות שבאה על הדור ושרבנו נלחם בה ככל יכולתו היא נקודה חשובה. חז"ל אומרים שדור המבול לא נשטף עד שלא נתנו כתובות גבר לגבר, אישה לאישה.³ על הפסוק 'כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו'⁴ נאמר בספרא שארץ מצרים הייתה המקולקלת שבכל הארצות, והאומה המצרית המקולקלת שבכל העמים, ואותו

1. פירוש הרמב"ן על ויקרא יח, כה.
2. כתובות קי ע"ב.
3. ויקרא רבה, אחרי מות כג.
4. ויקרא יח, ג.

דור המקולקל שבכל הדורות, ומקום שישראל ישבו בו מקולקל מן הכול. ומה עשו שם? 'איש נושא לאיש ואישה לאישה'.

נדמה שבעניין השבת עולה נקודה מכרעת בשאלה על מה נאבקים. יש כלל הלכתי שמומר לדבר אחד אינו מומר לדבר אחד, וחשוד על דבר אחד אינו חשוד על דבר אחר. יש רק שני יוצאי דופן בדבר זה – עבודה זרה וחילול שבת בפרהסיא. מי שמומר לאחד משני אלו, אפילו 'לתיאבון', הוא מומר לכל התורה כולה. ההשוואה בין שבת לעבודה זרה מלמדת על החומרה המיוחדת של איסורי שבת.

מדוע? מפני שעבודה זרה היא כפירה בכול, אמונה אחרת, אך יצר הרע כזה אין לנו הרבה היום. הצד השני של המטבע של עבודה זרה הוא השבת. כל האמונה תלויה בשבת. אלה הם שני הצדדים של אותה מטבע. הכפירה או האמונה, עבודה זרה או עבודת ה'. הצד החיובי שלעומת עבודה זרה הוא האמונה בה' שברא בששת ימים שמיים וארץ וביום השביעי שבת וינפש, וכל אמונתנו תלויה בשבת. לכן ההלכה קובעת שמומר לשבת מומר לכל התורה כולה. כתלמידו של רבנו הרב צבי יהודה, ודאי ארץ ישראל בוערת בי. כחסידי המאבק בפריצות בוער בי הרבה ואני עוסק בו לא מעט. אבל נדמה לי שכשבאים לדון על פי 'שלחן ערוך', על פי ההלכה, את חומרתן של מצוות, ומתוך כך גם על מה יוצאים למאבק – רואים עד כמה השבת היא יסוד כל האמונה ויסוד כל התורה.

ב. אש בוערת בקרבו

הנגיעה של רבנו לשבת לא מתבטאת רק במאבק עליה, אלא גם באהבת הלימוד והעיסוק בה. במשך כל השנים מעביר רבנו שיעור כללי בישיבה (ועוד שיעורים אחרים), והשיעור אורך תמיד שעה. היה שיעור אחד יוצא דופן שארך פי שניים מכל השיעורים – זה היה שיעור בהלכות שבת, בשאלה של סגירת מעגל חשמלי בשבת. לסוגיה ישנן השלכות בכל מיני דיני 'גרמא' ומיני פטנטים חדשים שהולכים וצצים יותר ויותר, והרב לא היה יכול להתאפק והשיעור נמשך שעתיים. אחר כך חשבנו שלא בכדי, שהרי כך עניינה של השבת: קרבנה כפול, עונשה כפול ושכרה כפול, ומביאים בסעודה לחם משנה, וממילא ראוי שגם השיעור בהלכותיה יהיה כפול...⁵ הרב בענוותנותו התנצל אחר כך לפני הציבור על שהאריך, אבל הדברים בוערים בקרבו. הוא יצא כנגד האסכולה שמקלה בסגירת מעגל בשבת, וכנגד מי שאולי רוצה ליצור קולות נוספות שעלולות להוביל לחורבן השבת. הרב אמר לנו פעם, ואני משוכנע שהנושאים הללו עוד יידונו בעתיד, שלנסוע במכונית חשמלית אוטונומית בשבת, אפילו אם היא מכוונת מערב שבת ולא צריך לעשות בה כלום ובלי שום גרמא – זו סקילה, חילול שבת לכל דבר. איני חושב שהכוונה הייתה לאמירה הלכתית, אלא לאמירה מטא-הלכתית – שגם אם לא יסקלו אותו בפועל, כל השבת העתידית תלויה בזה.

5. ילקוט שמעוני בשלח, רסא.

הדברים יתבררו מתוך השוואה לשתי פסיקות אחרות של הרב: הפסיקה האחת – לעניין מעלית שבת. ידוע שיש דיון בפוסקים אם מותר בכלל להשתמש במעלית כזו, או שמא היא מיועדת רק לחולים או אולי לכל אחד, והרב התיר לכתחילה. הפסיקה האחרת – בעניין בישול בשבת: פעם שאל משהו אם מותר להכין בשבת קוסקוס בכלי רביעי. מה הבעיה? כבר פסקו שכלי שלישי לא מבשל בשבת. הרב אמר שאם יש קוסקוס כזה שמוכן גם בכלי שלישי, עוד מעט נגיע לימים שבהם כל הבישול יוכל להיעשות בכלי שלישי – הכול יהיה מנות חמות מוכנות, וממילא לא תהיה שבת, אבל גם במקרה הזה הרב התיר ואמר שאיננו יכולים להמציא איסורים מדעתנו. צריך עיון: מה ההבדל בין קוסקוס ומעלית שבת לבין מכונית אוטונומית? ומנין הוודאות שאלו מותרים וזו 'סקילה'?

מצאנו חילוק בין יום טוב לשבת: ביום טוב הותרה כל מלאכת אוכל נפש, ואילו בשבת גם היא נאסרה. מדוע? משום שיום טוב עניינו שמחה. איסור המלאכה נועד כדי למנוע מהאדם ללכת לשדה, לחרוש, לזרוע, לעבוד במפעל, אבל כדי שתשרה השמחה לא נאסרה הכנת האוכל, להיפך – 'אין שמחה אלא בבשר', וכמובן שרבותינו דיברו בזמנם על בשר טרי שזה עתה נצלה. השבת, לעומת זאת, היא מעין עולם הבא, ובעולם הבא לא אוכלים... בעבר הרחוק היה זה היום היחיד בשבוע שבו לא אכלו אוכל טרי. לכן הומצאו המאכלים המיוחדים של השבת – חמין, קוגל, שדוקא הבישול המרובה משביח את טעמם, וכבר אמר בעל 'המאור' המפורסם שמי שלא אוכל חמין לא יזכה לעמוד לגורלו לקץ הימין. בשבת אנו מצווים להתענג, וממילא גם מלאכת אוכל נפש נאסרה. אבל אולי היום, כשניתן מבחינה טכנולוגית להפעיל אוטומטית כל מיני מכשירים בשבת, מדוע שהדברים המענגים את האדם לא ייעשו מעצמם? וכעת יש לשאול: למה שעון שבת ומעלית שבת מוצאים להם היתר, ואילו מכוניות אוטונומיות ואפילו חנויות שתופעלנה בטכנולוגיות חדשות – יש לאסור?⁶

אם נחזור למקום של המשקל המיוחד של שבת, נמצא את התשובה לעניין הזה. האיסור בשבת שמי שחשוד עליו או מומר בו הוא מומר לכל התורה כולה איננו בזה שמחלל שבת סתם, אלא בזה שמחלל שבת בפרהסיא. המשקל העצום של שבת הוא בשאלה איך הדברים נראים ברשות הרבים. נדמה לי שמתוך כך נוכל להבין גם את הבעיה של הרב להפגין מול החנויות, לשבור את הכלים מול ראש העיר ועם הציבור, מה שרבנו לא נהג בדרך כלל לעשות. זאת מפני שהפרהסיא של שבת היא יסוד כל האמונה. שנים רבות ישבתי וספגתי את זה – וכשהתבקשתי לדבר על ההנהגה של רבנו חשבתי שזה אולי הדבר היקר ביותר שלמדתי כאן, את הבעיה לשבת. עדיין צריך התעוררות לזה, ואשרינו שזכינו, שלמדנו וראינו בעינינו את הבעיה הגדולה על יסוד היסודות של האמונה – הציבוריות של שבת בישראל.

6. הערת עורך י.פ. ראה מכתבו של מו"ר הגר"י אריאל, המעין 224 (תשע"ח), עמ' 99, שמזכיר בהקשר לכך את דברי הרמב"ן (ויקרא כג, כד) שאדם העושה בשבת איסורי דרבנן באופן קבוע, עובר על איסור תורה 'והיה לכם שבתון', וכן ריטב"א, ר"ה לב ע"ב ושבת הארץ, קונטרס אחרון ז, עמ' 745.

ולא נותר אלא לברך את רבנו שאורו ימשיך להאיר ולהפיץ, האור של האמונה, האור של הקדושה, האור של השבת – ואצל חסידים היו אומרים בצחות שלרב נשאר עוד שלישי (עד מאה ועשרים), אז שיהיה שלישי מלא וגדוש בעזרת ה'.

